

3 JOHANNES

1

Dienend leiderschap en de opkomst van
machtsmisbruik in de gemeente.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/3-johannes/1

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Inleiding en lezing van 3 Johannes	3 min	3
2	De personen en boodschappers in de brief	5 min	5
3	Wat we weten over Gajus	2 min	7
4	Oudsten als herders van de gemeente	3 min	8
5	Leiderschap als dienen volgens Jezus	3 min	10
6	Leiders navolgen om hun goede voorbeeld	3 min	12
7	Ignatius en de macht van de bisschop	4 min	14
8	Huisgemeenten en geestelijke volwassenheid	3 min	15
9	Demetrius en Diotrefes als tegenvoorbeelden	2 min	17
10	Van heerszucht naar kerkelijke onderdrukking	3 min	18
	Om verder te lezen		19

1

Inleiding en lezing van 3 Johannes

Wanneer we bij 3 Johannes komen, schrijft hij aan een werkelijk bestaande persoon. Het interessante is dat er in 3 Johannes individuele personen bij naam worden genoemd, maar in 2 Johannes niet. In 2 Johannes wordt nergens iemands naam gebruikt. Er is een uitverkoren vrouw, haar kinderen, haar uitverkoren zuster en haar kinderen, maar niemand wordt bij naam genoemd. Waarom noemt hij geen namen? Als Johannes niet allerlei mensen bij naam had genoemd, zoals hij in 3 Johannes doet, zouden we misschien denken dat daar niets vreemds aan is. Maar dat is nog iets waardoor ik denk dat de uitverkoren vrouw geen persoon is, maar een gemeente.

Deze brief is geschreven aan een werkelijk bestaande persoon in een gemeente, een man die Gajus heet. Er wordt nog iemand bij naam genoemd, Diotrefes, en nog iemand die Demetrius heet. In deze heel korte brief, die maar één vers langer is dan de vorige, komen drie verschillende mensen voor. Hun karakter wordt voor ons beschreven en hun bezigheden in de gemeente zijn het vermelden waard en vormen de aanleiding om de brief te schrijven.

Wat ik graag wil doen, is de hele brief lezen en die daarna doorlopen om er opmerkingen over te maken, in plaats van te proberen de brief uit te leggen zonder hem te lezen. Laten we hem eens helemaal lezen.

De ouderling aan de geliefde Gajus, die ik in waarheid liefheb. Geliefde, ik wens dat het u in alles goed gaat en dat u gezond bent, zoals het uw ziel goed gaat. Want ik was zeer verblijd, toen er broeders kwamen die van uw waarheid getuigden, hoe u in de waarheid wandelt. Ik heb geen grotere blijdschap dan hierover dat ik hoor dat mijn kinderen in de waarheid wandelen.

3 JOHANNES 1:1-4

Geliefde, u handelt trouw in alles wat u doet voor de broeders en voor de vreemdelingen, die getuigd hebben van uw liefde, in aanwezigheid van de gemeente. U zult er goed aan doen wanneer u hen verder op weg helpt op een voor God waardige manier. Want zij zijn voor Zijn Naam uit gegaan, zonder iets aan te nemen van de heidenen. Wij moeten dan zulke mensen ontvangen, opdat wij medearbeiders van de waarheid mogen worden.

3 JOHANNES 1:5-8

Ik heb aan de gemeente geschreven; maar Diotrefes, die steeds onder hen de eerste wil zijn, erkent ons niet. Daarom zal ik, als ik kom, de werken die hij doet, in herinnering brengen. Hij belastert ons met kwaadardige praatjes; en hiermee nog niet tevreden, erkent hijzelf de broeders niet en verhindert het hun die het wel willen doen en stoot hen uit de gemeente.

3 JOHANNES 1:9-10

Geliefde, volg niet het kwade na maar het goede. Wie goeddoet, is uit God; maar wie kwaad doet, heeft God niet gezien. Van Demetrius is een goed getuigenis gegeven door allen en door de waarheid zelf; en ook wij geven een goed getuigenis van hem, en u weet dat ons getuigenis waar is.

3 JOHANNES 1:11-12

Veel had ik te schrijven, maar ik wil u niet schrijven met inkt en pen. Ik hoop u namelijk spoedig te zien, en dan zullen wij van mond tot mond spreken. Vrede zij u. De vrienden groeten u. Groet de vrienden ieder bij naam.

3 JOHANNES 1:13-15

2

De personen en boodschappers in de brief

Hier zijn een aantal mensen van wie we moeten vaststellen wie ze zijn. De oudste, natuurlijk, daar hebben we het al over gehad, wie dat is. Ik geloof dat het de apostel Johannes is. Dan is er deze man Gajus, die de voornaamste ontvanger van de brief is. Sterker nog, voor zover we weten is hij de enige ontvanger van de brief. Deze is niet aan een gemeente geschreven, maar aan een man.

Er is nog een man, Diotrefes, van wie wordt gezegd dat hij heerszuchtig is. Hij wil graag de ereplaats hebben, de eerste plaats. Hij wil graag de voornaamste zijn in de gemeente. Dat gaat zo ver dat hij waarschijnlijk jaloers is op de invloed die een apostel als Johannes zou hebben, en hij probeert de gemeente af te schermen van de invloed van Johannes.

We weten eigenlijk niet wat Diotrefes mogelijk onderwijst. Diotrefes onderwijst misschien een valse leer, maar Johannes gaat daar niet op in. Misschien is dat een deel van wat hij met Gajus wil bespreken wanneer hij hem komt opzoeken. Maar waar het werkelijk om gaat, lijkt niet het onderwijs te zijn, de specifieke dingen die Diotrefes onderwijst, maar zijn greep naar de macht, zijn bedoeling om de gemeente te overheersen. Zijn leringen zijn misschien ketters, misschien ook niet. Maar zelfs als ze niet ketters zijn, is hij als een sekteleider. Hij wil niet dat de gemeente naar iemand anders dan hem luistert. Zelfs de apostel Johannes en de boodschappers die hij stuurt, zijn niet welkom. En als iemand hem toevallig boos maakt door daadwerkelijk gastvrijheid te verlenen aan vrienden van Johannes, zet deze man die persoon uit de gemeente. Bedenk eens wat voor macht deze man uitoefent.

Johannes zegt:

Geliefde, volg niet het kwade na maar het goede. Wie goeddoet, is uit God; maar wie kwaad doet, heeft God niet gezien. Van Demetrius is een goed getuigenis gegeven door allen en door de waarheid zelf; en ook wij geven een goed getuigenis van hem, en u weet dat ons getuigenis waar is.

3 JOHANNES 1:11-12

Hij is een goed mens. Iedereen zegt dat hij een goed mens is. Volg hem dus na. Volg geen mensen zoals Diotrefes na.

Er zijn nog enkele andere groepen mensen, zoals degenen die hij de broeders noemt en degenen die hij de vrienden noemt. Er zijn ook vreemdelingen. Vers 5 zegt:

Geliefde, u handelt trouw in alles wat u doet voor de broeders en voor de vreemdelingen,

3 JOHANNES 1:5

En dan zegt hij aan het eind:

Groet de vrienden bij naam.

Sommige van deze groepen overlappen elkaar waarschijnlijk. Maar in zo'n korte brief gebruikt hij behoorlijk wat verschillende manieren om mensen aan te duiden: vreemdelingen, broeders, vrienden.

Volgens mij is in de eerste plaats duidelijk dat Johannes broeders, medewerkers van hem, vanuit zijn gemeente naar de gemeente stuurt waar Diotrefes de baas speelt, met een of andere boodschap. Maar de boodschap komt niet aan, omdat Diotrefes de boodschappers niet ontvangt en iedereen die dat misschien wel zou willen beslist intimideert. Zo zorgt hij er in feite voor dat de gemeente niets van Johannes en zijn boodschappers te horen krijgt. Misschien probeert Johannes daarom Diotrefes te omzeilen door aan Gajus te schrijven, een gemeentelid. Hij schrijft rechtstreeks aan Gajus, in plaats van aan de gemeente, omdat hij weet dat Gajus een van de goede

mensen is. Hij heeft boodschappers naar die gemeente gestuurd, en Gajus heeft hen ontvangen en onderdak gegeven. Hij is een van degenen die het ongenoegen van Diotrefes trotseerden door de boodschappers van Johannes te ontvangen. Johannes wist dus dat hij hem kon vertrouwen en schrijft hem een brief.

Hij zegt in vers 9:

Ik heb aan de gemeente geschreven; maar Diotrefes, die steeds onder hen de eerste wil zijn, erkent ons niet.

3 JOHANNES 1:9

Eigenlijk is er een andere lezing die sommige handschriften in vers 9 hebben:

Ik had de gemeente willen schrijven, maar Diotrefes, die graag de belangrijkste wil zijn, wilde ons niet ontvangen.

Met andere woorden, hij zegt misschien: 'Ik heb niet aan de gemeente geschreven. Dat zou ik wel gedaan hebben, maar ik heb de moeite niet genomen, omdat de brief nooit langs Diotrefes zou komen. Daarom schrijf ik aan jou in plaats van aan de gemeente. En ik weet dat je een goed iemand bent, want ik heb berichten gehoord. De broeders die ik eerder gestuurd heb, die jij bij je thuis ontvangen hebt, zijn teruggekomen en hebben me verteld over de gastvrijheid die je hun hebt betoond. Je doet er goed aan dit te doen.' Hij prijst hem hiervoor. Hij begint zijn brief dus eigenlijk door Gajus hiervoor te prijzen.

3

Wat we weten over Gajus

Wie is Gajus nu? Dat weten we niet. Gajus was een buitengewoon veelvoorkomende naam in de Romeinse wereld. Gajus is gewoon een heel, heel veelvoorkomende naam, zoals de naam Jim of John of Bill in onze cultuur. Dit kan dus om het even welke Gajus zijn. Er worden nog enkele andere mensen met de naam Gajus genoemd in het Nieuwe Testament, maar er is eigenlijk geen reden om deze met een van hen in verband te brengen. Er was een Gajus die samen met Aristarchus tot de metgezellen van Paulus

behoorde en met hem meereisde. Ze worden genoemd in Handelingen 19:29. Het waren Macedoniërs die met Paulus meereisden. Er is geen reden om deze man met hem in verband te brengen.

Paulus noemt in Romeinen 16:23 een Gajus die in Korinthe zijn gastheer was. Paulus schreef Romeinen vanuit Korinthe, en hij brengt de groeten over van Gajus, zijn gastheer. Die was de gastheer van Paulus en van de hele gemeente, zei hij. Misschien kwam de gemeente in Korinthe dus zelfs bij Gajus thuis bijeen. Maar dat is waarschijnlijk ook niet degene aan wie Johannes schrijft. De vrienden van Johannes behoorden grotendeels tot een andere kring dan die van Paulus, omdat Johannes in het begin van zijn bediening vooral onder de Joden verkeerde, terwijl Paulus gemeenten onder de heidenen stichtte. Later, na de dood van Paulus, vestigde Johannes zich in Efeze, waar een van de gemeenten van Paulus was. Maar dat zou bijna een generatie of een halve generatie zijn nadat Paulus waarschijnlijk al gestorven was. Daarom behoren er naar alle waarschijnlijkheid andere mensen tot de kring van Johannes dan tot de kring van Paulus behoorden.

Geografisch gezien schreef Johannes waarschijnlijk helemaal niet aan iemand in Korinthe of aan een Macedoniër, maar waarschijnlijk aan iemand in Asia, waar Johannes woonde en waar hij toezicht hield op de gemeenten. We weten eigenlijk niet waar Gajus woonde of welke gemeente dit was. Buiten deze brief weten we niets over deze Gajus of over Diotrefes of Demetrius. Dit zijn allemaal namen die we alleen uit de brief kennen, en alles wat we over hen kunnen weten, moeten we uitsluitend daaruit bij elkaar zien te krijgen.

4

Oudsten als herders van de gemeente

Wat ik nu interessant vind, is wat deze brief ons vertelt over de manier waarop het gemeentebestuur zich ontwikkelde. Diotrefes had duidelijk een positie in de gemeente waardoor hij macht had over iedereen. Iedereen die hem niet aanstond, kon hij uit de gemeente zetten. Dat staat aan het einde van vers 10, en het werkwoord ‘putting them out’ is hetzelfde werkwoord dat in Johannes hoofdstuk 9 wordt gebruikt. Daar gaat het erover hoe de blinde man die Jezus genas uit de synagoge werd gezet, werd

geëxcommuniceerd. Zoals de blinde man volgens Johannes 9:34 uit de synagoge werd geworpen, zo wordt hetzelfde werkwoord gebruikt voor de manier waarop Diotrefes mensen uit de gemeente gooit.

In de dagen van Paulus had niemand in de gemeente dat soort gezag, behalve een apostel. De apostelen richtten geen gemeenten op met een eenmansleiding. Ze wilden niet dat er dictators in de gemeente zouden zijn. Daarom lezen we in de brieven van Paulus en zien we in zijn optreden in het boek Handelingen dat hij in de gemeenten raden van oudsten aanstelde, groepen oudsten. Er was, voor zover we weten, zelfs nooit een geval waarin er één pastor in een gemeente was. In het hele Nieuwe Testament wordt nergens een pastor van een gemeente genoemd. Maar de gemeenten hadden oudsten, meervoud.

Deze oudsten waren dus pastors. Dat wil zeggen: ze deden het werk van een herder. Het woord ‘pastor’ betekent ‘herder’, en de oudsten kregen de opdracht de kudde te weiden. Paulus riep in Handelingen 20 de oudsten van de gemeente van Efeze bij zich en zei hun in vers 28:

Zie dan toe op uzelf en op heel de kudde, te midden waarvan de Heilige Geest u tot opzieners aangesteld heeft om de gemeente van God te weiden, die Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed.

HANDELINGEN 20:28

Dat wil zeggen: wees herders voor de gemeente. Jullie, oudsten van de gemeente, wees hun herders. Waak over de schapen.

We zagen zojuist in 1 Petrus hoofdstuk 5 dat Petrus hetzelfde deed met de oudsten. In 1 Petrus 5:1 zei hij:

De ouderlingen onder u roep ik ertoe op, als medeouderling en getuige van het lijden van Christus en deelgenoot van de heerlijkheid die geopenbaard zal worden:

1 PETRUS 5:1

En hij zegt vervolgens:

Hoed de kudde van God die bij u is en houd daar toezicht op, niet gedwongen, maar vrijwillig; niet uit winstbejag, maar bereidwillig;

1 PETRUS 5:2

5

Leiderschap als dienen volgens Jezus

Dus de oudsten, die in elke gemeente een groep mannen vormden, niet één man maar meerdere, weidden de kudde. Deze mannen kregen helemaal geen politieke macht, want Jezus verbood dat. Jezus had tegen Zijn discipelen gezegd:

En toen Jezus hen bij Zich geroepen had, zei Hij: U weet dat de leiders van de volken heerschappij over hen voeren, en de groten macht over hen uitoefenen. Maar zo zal het onder u niet zijn; maar wie onder u groot wil worden, die moet uw dienaar zijn;

MATTHEÛS 20:25-26

Hij zei:

En wie van u de eerste zal willen worden, die moet dienaar van allen zijn.

MARKUS 10:44

Het is het tegenovergestelde. Het gezag in de gemeente werkt niet van boven naar beneden. Jezus heeft nooit toestemming gegeven om gezagsdragers boven de kudde te stellen. Zij ondersteunen de kudde van onderaf. De voornaamsten zijn degenen die zichzelf tot dienaren van allen maken, zei Jezus. Dat lezen we bijvoorbeeld in Mattheüs hoofdstuk 20.

Mattheüs 20:25. Jezus riep Zijn apostelen bij Zich, en zij zouden natuurlijk de leiders van de gemeente worden. En Hij zei:

Jullie weten dat de leiders van de andere volken de baas over hen spelen en dat de machtigen hun gezag over hen laten gelden. Maar zo moet het bij jullie niet gaan: wie bij jullie belangrijk wil zijn, moet de anderen dienen. Wie bij jullie de eerste wil zijn, moet jullie slaaf zijn. De Zoon des mensen is immers ook niet gekomen om Zich te laten dienen, maar om te dienen en Zijn leven te geven om velen vrij te kopen.

Leiderschap in Mijn Koninkrijk staat op zijn kop vergeleken met de wereldse koninkrijken, waar het gezag van boven naar beneden werkt. Bij ons werkt het gezag van onder naar boven. Wie het meest dienen, lijken het meest op Jezus. Wie het meest op Jezus lijken, hebben de gemeente het meest te zeggen en het meest waardevols te bieden.

We leven in een tijd waarin deze instructies van Jezus al zoveel eeuwen zijn overtreden, dat vrijwel elke gemeente precies als een werelds bedrijf is ingericht: een raad van bestuur, al dat soort dingen. Er is nauwelijks verschil tussen het bestuur van moderne gemeenten en dat van een werelds bedrijf. En dus gaat het er net zo aan toe als bij de heersers van de heidenen. Heel, heel veel voorgangers vinden dat ze over de schapen kunnen heersen.

Ik dank God dat er voorgangers zijn die er niet zo over denken. De voorgangers van de gemeente waar ik naartoe ga, vormen beslist een uitzondering. Zij proberen niet over de mensen te heersen. Maar er zijn zeker voorgangers die denken: 'Ik ben hier de grote baas. Ik heb deze gemeente opgebouwd met mijn fantastische prediking. Al deze mensen zijn hier om naar mij te luisteren. Ik kan een hoog salaris eisen. Ik kan mensen vertellen wat ze moeten doen. Als mensen het niet op mijn manier doen, kan ik ze eruit zetten.'

Ze kunnen net als Diotrefes zijn, die graag de voornaamste wilde zijn. Graag de voornaamste willen zijn betekent graag de eerste willen zijn. Maar Jezus zei:

En Hij ging zitten, riep de twaalf en zei tegen hen: Als iemand de eerste wil zijn, moet hij de laatste van allen zijn en een dienaar van allen.

MARKUS 9:35

De dienaar zet geen mensen uit de gemeente die hem niet aanstaan. Dat is het tegenovergestelde van een dienaar. Dan ben je de grote baas, de tiran.

6

Leiders navolgen om hun goede voorbeeld

We kunnen zien dat tegen de tijd dat Johannes dit schreef, waarschijnlijk laat in de eerste eeuw, de gemeente al zo ver was ontaard. Paulus had groepen mannen aangesteld die elkaar in toom hielden. Niemand kon de baas over de gemeente zijn. Gewoon een aantal mannen die ouder waren binnen de gemeente. En als ze ouder waren, leken ze waarschijnlijk meer op Christus vanwege hun geestelijke volwassenheid. Paulus erkende hen als zodanig: ‘Dit zijn de mannen van wie ik vind dat iedereen hen zou moeten volgen. Dit zijn de mannen van wie het getuigenis en het voorbeeld een goed voorbeeld voor de kudde zijn.’

Let erop dat Johannes zelfs op dit latere tijdstip zegt:

Geliefde, volg niet het kwade na maar het goede. Wie goeddoet, is uit God; maar wie kwaad doet, heeft God niet gezien.

3 JOHANNES 1:11

Dat zegt hij hier in 3 Johannes. Hij zegt in vers 11:

Geliefde, volg niet het kwade na maar het goede.

3 JOHANNES 1:11

Men begreep nog steeds, ook al was Diotrefes een voorbeeld van een heel slechte leider, dat leiders nagevolgd moeten worden, niet gehoorzaamd. De heersers van de heidenen oefenen gezag uit; zij moeten gehoorzaamd worden. In de gemeente zijn de leiders degenen die een voorbeeld geven.

En dat zei Petrus in 1 Petrus 5 ook tegen de oudsten. Wanneer hij in 1 Petrus 5:3 instructies aan de oudsten geeft, zegt hij:

ook niet als mensen die heerschappij voeren over het erfdeel van de Heere, maar als mensen die voorbeelden voor de kudde geworden zijn.

1 PETRUS 5:3

Het is een totaal andere opvatting van leiderschap. Dit is een gezin, geen bedrijf. En de jongere kinderen leren hoe ze zich moeten gedragen door naar de oudere kinderen te kijken, niet doordat de oudere kinderen de baas over hen spelen. Dat is niet de rol van de oudere kinderen. Dat doet de vader. De vader is de baas.

De oudere kinderen weten inmiddels hoe alles werkt. Ze hebben beter dan de jongere kinderen geleerd wat de vader wil. En daarom kunnen de jongere kinderen naar hen kijken en van hun voorbeeld leren. Zo is de gemeente ingericht. De meest volwassen mensen zijn degenen die door hun voorbeeld invloed uitoefenen, niet degenen die bevelen geven. Zeg: 'Wie je ook ziet die het meest op Christus lijkt, volg zijn voorbeeld. Volg niet degene die een slecht voorbeeld geeft.'

Maar Diotrefes gedroeg zich al alsof het niet zo hoorde te gaan. Het gaat niet om voorbeelden; het gaat om bevelen geven. En hij gaf de gemeente bevelen. Zo zien we dus dat de kerk deze fase van verval doormaakte, een verval dat ze later de rest van haar geschiedenis zou vertonen. Aan het einde van de tijd van de apostelen — toen Johannes nog leefde — begonnen de gemeenten zo'n verschuiving door te maken. En hij keurde dat niet goed. Maar hij kon het niet helemaal in zijn eentje tegenhouden. De andere apostelen waren inmiddels dood.

7

Ignatius en de macht van de bisschop

En in de tweede eeuw, aan het begin van de tweede eeuw, waarschijnlijk kort na de dood van Johannes, zien we de brieven van Ignatius. Die kun je nog steeds lezen. Hij schreef zeven brieven aan zeven gemeenten. En Ignatius leefde in een tijd waarin deze verschuiving volledig had plaatsgevonden. Ze hadden wat historici nu een monarchale bisschop noemen. Daar zit het woord monarch in. Een bisschop die monarch is. Een bisschop die koning is. Als je de brieven van Ignatius leest: hij schreef zeven brieven aan zeven gemeenten. Hij was waarschijnlijk een goed mens. Hij schreef zijn brieven eigenlijk terwijl hij werd overgebracht, volgens mij vanuit Antiochië, waar hij bisschop was, naar Rome, waar hij voor de leeuwen werd geworpen. Hij verwachtte dat hij voor de leeuwen geworpen zou worden. Terwijl hij naar Rome reisde, schreef hij deze zeven brieven. Ik geloof dat hij een goed mens was, maar zijn brieven weerspiegelen hoe de kerk in zijn tijd van gedaante was veranderd. Hij maakt zich zorgen over verdeeldheid in de gemeenten, en zijn oplossing voor verdeeldheid is: ‘Gehoorzaam de bisschop. Iedereen moet de bisschop gehoorzamen.’

Het woord ‘bisschop’ stond toen al in het enkelvoud in de gemeente. In de tijd van Paulus waren de bisschoppen de oudsten. Er was geen gemeente die één bisschop had. Ze hadden opzieners. Dat is wat het woord ‘bisschop’ betekent, episkopoi. Hun oudsten waren opzieners. Ze hielden toezicht. Ze gaven geen bevelen. Ze waakten alleen over de kudde, zoals een herder dat doet. Rond het jaar 115 na Christus, wat niet erg lang na de dood van Johannes is, getuigen de brieven van Ignatius van iets wat verschoven was. Nu hadden de gemeenten één bisschop. Iedereen moest de bisschop gehoorzamen.

In de brieven van Ignatius staat dat je niemand mag dopen tenzij de bisschop erbij is. Je mag geen huwelijksplechtigheid voltrekken tenzij de bisschop erbij is. Je mag niet deelnemen aan de avondmaalsgemeenschap tenzij de bisschop erbij is. Alles moet onder het oog van de bisschop gebeuren. De reden was, en het was op zich goed bedoeld, dat er verdeeldheid in de gemeente was. De gemakkelijkste en meest vleselijke manier om verdeeldheid op te lossen, is één man de leiding te geven en te zeggen: ‘Iedereen moet hem gehoorzamen.’

Dat is precies hoe sekten werken. Ze hebben onderling volmaakte eenheid, omdat iedereen de sekteleider gehoorzaamt of eruit wordt gezet. Dat is wat de kerk werd, meer een sekte dan een gezin. Zo ging het niet in de tijd van Paulus. Zo wilde Johannes niet dat het ging. Maar je kon zien dat Diotrefes óf de eerste monarchale bisschop was van wie we iets op schrift hebben, óf dat hij het probleem was waarvoor monarchale bisschoppen werden aangesteld als oplossing: mensen die de leiding over de gemeente naar zich toe trokken en die niet op God leken.

Het kan zijn dat de kerk uiteindelijk besloot: we kunnen maar beter mannen kiezen die op God lijken en hun de volledige zeggenschap geven, zodat mannen als Diotrefes die opkomen, in toom kunnen worden gehouden door de goede man die bisschop is. Het is moeilijk te weten hoe je dit soort dingen kunt voorkomen wanneer een gemeente misschien niet langer door de Heilige Geest wordt geleid en als een organisatie moet functioneren. Maar ik geloof dat zolang de gemeente door de Geest wordt geleid en mensen elkaar liefhebben en nederig zijn, je eigenlijk nauwelijks als een organisatie hoeft te functioneren. Je functioneert als een gezin.

8

Huisgemeenten en geestelijke volwassenheid

Jarenlang ging ik helemaal niet naar een gewone gemeente. Niet omdat ik ertegen ben om gemeenschap te hebben met gewone gemeenten. Het was alleen moeilijk om een gemeente te vinden die mij zou verdragen. Niet omdat ik een onruststoker ben, maar omdat er veel dingen anders zijn. Het was moeilijk om een gemeente te vinden waarmee ik kon samenwerken, omdat ze allemaal geïnstitutionaliseerd waren. Dus had ik gemeenschap met huisgroepen. In de huisgroepen waar ik bij hoorde, had niemand de leiding. Er was geen baas.

Zelfs de gemeente waar ik in Idaho bij hoorde, telde 150 mensen. Niemand was de voorganger. Er waren geen oudsten. Niemand was als leider aangesteld. Maar er waren wel oudere mannen. Ze hadden geen bestuurlijk gezag over anderen, maar de mensen wisten wie de oudere mannen waren en luisterden naar wat ze te zeggen hadden. Wat ze zeiden, werd geen wet voor de gemeente, want ze oefenden geen gezag uit zoals de heersers van de heidenen.

Maar iedereen in de gemeente wilde doen wat juist was. En ze erkenden dat sommige mannen God al langer kenden, dat sommige mensen de Bijbel beter kenden en dat het advies van sommige mensen meer op Christus leek dan dat van anderen. Er vindt bijna vanzelf een soort ordening plaats. Niemand hoeft een titel te krijgen: 'Jij bent nu de baas. Wij doen wat jij zegt.' Het is eerder: 'Ik weet wie er in de groep waarmee ik gemeenschap heb, meer volwassen is dan iemand anders. Ik weet naar wie ik toe ga voor advies. Ik weet wiens woorden voor mij zwaarder wegen dan die van iemand anders die spreekt en die minder weet.'

Het is geen politiek. Het is geen bedrijf. Het is geen bestuur van bovenaf. Het is een familie waarin de Heilige Geest iedereen ertoe leidt te herkennen wie er op een bepaald moment namens God tot hen spreekt. Natuurlijk zullen er in zo'n groep mensen zijn die al langer christen zijn, of iets dergelijks. Zij zullen doorgaans herkend worden: hij is een oudste. Dat betekent niet dat hij nu de baas is. Het betekent alleen dat ik, wanneer hij spreekt, enig gewicht toeken aan wat hij te zeggen heeft. Hij heeft enige ervaring, of iets dergelijks.

Dit is heel organisch. Daarom bestaat er tegenwoordig een beweging onder mensen die niet van de institutionele kerk houden. Zij noemen die de organische gemeentebeweging. Organisch, omdat de gemeente een lichaam is. Ze is een organisme. Jezus heeft geen organisatie opgericht, maar een organisme, een lichaam. Je kunt zien dat Diotrefes zijn gemeente al aan het veranderen is in een organisatie met hemzelf als leider. Johannes, die de meest waarachtige leider van allemaal was, maar ook de dienaar van allemaal, keurde hem niet goed. Maar hij kwam ook niet met een zweep binnen om hem eruit te jagen. In plaats daarvan deed hij een beroep op de getrouwen en zei:

9

Demetrius en Diotrefes als tegenvoorbeelden

Geliefde, volg niet het kwade na maar het goede. Wie goeddoet, is uit God; maar wie kwaad doet, heeft God niet gezien. Van Demetrius is een goed getuigenis gegeven door allen en door de waarheid zelf; en ook wij geven een goed getuigenis van hem, en u weet dat ons getuigenis waar is.

3 JOHANNES 1:11-12

We weten niets over Demetrius, behalve dat Johannes hem een goed mens vond, en dat je, als je iemands voorbeeld gaat volgen, zijn voorbeeld moet volgen en niet dat van Diotrefes. Deze brief is ontzettend kort en vertelt ons heel weinig concreets over wie dan ook. We weten niet precies wat Diotrefes onderwees, of dat zijn onderwijs ketters was. Misschien wel, misschien niet. Daar ging het niet om. Het ging om de politiek binnen de gemeente. Het ging om de sociologische verhoudingen daarbinnen.

Ik zeg al heel lang dat volgens mij de meeste christenen een sekte definiëren aan de hand van haar ketterse leerstellingen. De meeste christenen zullen bijvoorbeeld zeggen dat een groep een sekte is als die niet de Drie-eenheid onderwijst. Maar sommige groepen onderwijzen de Drie-eenheid wel, en toch zou ik ze een sekte noemen vanwege de sociologische verhoudingen binnen de groep: het overheersende leiderschap, de aanname dat je, als je hier bent, het met die man eens zult zijn. Als je dat niet bent, word je eruit gezet. Dat is een sociologisch verschijnsel dat ik sektarisch vind. Het is een soort persoonsverheerlijking. Dat was wat Diotrefes van de gemeente aan het maken was: een sekte onder zijn leiding.

10

Van heerszucht naar kerkelijke onderdrukking

Dit is in veel opzichten een beangstigende brief, omdat het de enige getuigenis is die we in de Schrift hebben van deze gedaanteverandering van de gemeente. Van wat de apostelen oorspronkelijk hadden opgezet, wat Jezus had opgezet, naar wat zij uiteindelijk in de middeleeuwen werd. Zij werd een gedrocht onder een tirannieke paus die iedereen die hij maar wilde kon excommuniceren of martelen als ze zich niet schikten. Hij kon iedereen angst aanjagen door met excommunicatie te dreigen. Ze moesten alles doen wat hij wilde, want als hij hen excommuniceerde, gingen ze naar de hel, dachten ze.

Zo is de kerk verdorven geraakt. In de brief 3 Johannes maakt Johannes zich daar duidelijk zorgen over. Maar Johannes heeft niet lang genoeg geleefd om te zien hoe erg het werkelijk werd. Achteraf kunnen we het begin van deze kwalijke ontwikkeling zien. In plaats van dat de gemeente leiders had die een voorbeeld waren om na te volgen, werkten mannen zichzelf op tot leiders om bevelen te geven.

Gelukkig zijn er nu veel christenen die niet meer denken dat dit de juiste manier is. Maar eeuwen en eeuwen lang was dat het enige kerkmodel dat er bestond. Verschillende groepen vóór de Reformatie waren het niet eens met de pausen: de waldenzen, de bogomielen, de albigenzen, de paulicianen, de hussieten, de wycliffieten en de lollarden. Soms waren deze groepen veel meer in overeenstemming met de Schrift. Veel van hen leken op wat later de protestanten waren. Maar ze werden uitgeroeid. Daar was de inquisitie voor: om deze mensen te doden, deze mensen te martelen, hen tot gehoorzaamheid te dwingen.

Dat gedrocht dat de kerk werd — je kunt hier bijna zien hoe ze dat begint te worden. Al in de tweede eeuw zien we dat de brieven van Ignatius zeggen: ‘Doe niets zonder dat de bisschop erbij is om er toestemming voor te geven en de baas te zijn.’ Hij zegt natuurlijk niet ‘de baas’, maar dat is wat je eruit opmaakt wanneer je de brieven van Ignatius leest, van rond het jaar 115 na Christus. Al zo kort hierna krijgen de gemeenten bevelen van iemand die de baas van de gemeente is. Er kan niets gedaan worden zonder zijn toezicht, zonder zijn goedkeuring. Het werd nog erger.

Ik vind deze kleine brief in dat opzicht uniek. Het is de overgangsvorm, zoals de ontbrekende schakel tussen de aap en de mens. Of, in dit geval, tussen een mens en een beest. De kerk veranderde in een beest en bleef dat lange tijd.

Er hoeft niet veel meer over deze brief gezegd te worden. Dit zijn de zorgen die Johannes in deze twee brieven uitspreekt: zorgen over valse leraren die de gemeente binnenkomen in 2 Johannes, en problemen met het slechte leiderschap binnen de gemeente in 3 Johannes. Ze zijn ongetwijfeld allebei leerzaam, vooral met het oog op de kerkgeschiedenis, op wat er gebeurd is, en op alle overblijfselen hiervan die er in onze tijd nog zijn.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- 3 Johannes 1:1-4
- 3 Johannes 1:5-8
- 3 Johannes 1:9-10
- 3 Johannes 1:11-12
- 3 Johannes 1:13-15
- 3 Johannes 1:5
- 3 Johannes 1:9
- Handelingen 20:28
- 1 Petrus 5:1
- 1 Petrus 5:2
- Mattheüs 20:25-26
- Markus 10:44
- Markus 9:35
- 3 Johannes 1:11
- 1 Petrus 5:3

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.